

VRJEDNOVANJE / OCJENJIVANJE PODUZETNIČKE KOMPETENCIJE KORIŠTENJEM TAKSONOMIJA

mr. sc. Zdravko Tkalec, Visoka škola Nikola Šubić Zrinski, Selska 119, Zagreb

Telefon: +385 1 3695 706, e-mail: zdravko.tkalec@zrinski.org

Mario Šimunković, mag. oec., Visoka škola Nikola Šubić Zrinski, Selska 119, Zagreb

Telefon: +385 1 3647 098, e-mail: mario.simunkovic@zrinski.org

Ivana Rukavina, bacc. oec., Visoka škola Nikola Šubić Zrinski, Selska 119, Zagreb

Telefon: +385 915739228, e-mail: irukavina@net.hr

SAŽETAK

Vitalan dio obrazovnog procesa je i objektivno vrjednovanje usvojene razine studentskih znanja. Posebno je to značajno u evaluaciji poduzetničke kompetencije. Poduzetnička kompetencija je sustav znanja, vještina i stavova te samim time dodatno izazovnije u procjeni usvojenosti pojedinačnih dijelova kompetencije. Vrjednovanje je u uskoj korelaciji s postavljenim obrazovnim ishodima, nastavnim sadržajima i metodama učenja. Mogli bismo reći da navedeni dijelovi čine obrazovnu cjelinu odnosno nukleus obrazovnog procesa. Zajednički „nazivnik“ formiranja i definiranja obrazovnih ishoda i sustava vrjednovanja/evaluacije/ocjenjivanja čine taksonomije; Bloomova, Krathwohlova, Simpsonova. U postupku vrjednovanja/ocjenjivanja, prosuđuje se vrijednost studentskih odgovora iz kojih proizlaze brojčane ocjene i tako se posredno mjeri njihovo znanje. No, kako ćemo znati što student zna? Koliko zna? Je li kompetentan za nastup na tržištu rada? U kojoj mjeri je kvalificiran za odgovarajući posao? Sve su to pitanja za koja su nužni nedvosmisleni i objektivni odgovori. Značajno je utvrditi jesu li studenti stekli poduzetničku kompetenciju i u kojoj mjeri. Svrha rada je prikaz načina vrjednovanja stečene razine poduzetničke kompetencije u korelaciji s obrazovnim ishodima. Vrjednovanje je tema koja je najmanje istražena u obrazovnom procesu. Radom se želi: (a) smanjiti razina subjektivnosti ocjenjivača; (b) prikazati iskustvo evaluacije kognitivnog, psihomotoričkog i afektivnog aspekta znanja; (c) potaknuti obrazovnu politiku na snažnije usmjerenje razvoju ocjenjivačkog instrumentarija posebno u vrjednovanje kompetencija; (d) uspostaviti snažniju povezanost ishoda učenja s vrjednovanjem na bazi taksonomija; (e) potaknuti uvođenje aktivnih metoda učenja/projektni rad u nastavu kao preduvjet zanimljivosti predmeta i razine stečenih znanja.

Ključne riječi: metode učenja i poučavanja; poduzetnička kompetencija; obrazovni ishodi; taksonomije; vrjednovanje studentskih dostignuća

1. UVOD

Vrjednovanje je neizostavan dio nastavnog procesa kojim se procjenjuje razina usvojenog znanja učenika. Bez te aktivnosti nepoznato je što i koliko učenik zna i za što je sposoban i u kojoj mjeri. Školska dokimologija čini značajan dio dokimologije, jer se bavi pitanjima ispitivanja i procjenjivanja učeničkih... postignuća u školama (Grgin, 2001, str.9). Evaluacija je kao fenomen i pedagoški pojam oduvijek izazivala pozornost stručnjaka iz područja pedagogije, psihologije, i dokimologije... (Matijević, 2011, str 216). Redovito ocjenjivanje učeničkog napretka sastavni je dio poučavanja i učenja ... (Kyriacou, 2001, str. 159.). Ocjenjivanje jest procjena valjanosti realizacije određenih (obrazovnih) ciljeva ... u sferi kognitivnog, afektivnog i psihomotoričkog razvoja (Bognar, Matijević, 2002).

Poljak (1989.) navodi da je provjeravanje nastavna djelatnost koja također ima karakter relativno samostalne nastavne etape, a njom se utvrđuje kako su ostvareni ... zadaci nastave (str. 138.).

Pastuović (1999, str. 562) obrazlaže da je vrjednovanje proces utvrđivanja stupnja postignuća ciljeva obrazovanja te utvrđivanja čimbenika odgovornih za postignute ishode i učinke obrazovanja.

Iz navedenog, a i iz mnogih drugih djela je vidljiv značaj vrjednovanja učeničkog znanja. Posebno je to značajno u ovom vremenu kompetencijskog pristupa stjecanja znanja, vještina i stavova.

Poduzetnička kompetencija je jedna od osam ključnih kompetencija cjeloživotnog obrazovanja koja se definira kao sustav znanja, vještina i stavova učenika kao poduzetnih, kreativnih, samostalnih osoba spremnih na prihvaćanje promjena i rizika te s znanjima iz područja vođenja poslova. (EU komisija 2004). Steže se s ciljem osobnog i poslovnog razvoja. Dio je obrazovnog procesa u školama kojima je cilj stjecanje poduzetničke kompetencije.

Poduzetnost i poduzetništvo je egzistencijalni uvjet razvoja svakoga društva i predmet je kurikuluma mnogih (poslovnih) škola. U školama se uči kako biti poduzetan, kako upravljati gospodarskim subjektima. No, je li mjerenje razine usvojenosti poduzetničkih znanja, vještina i stavova odnosno poduzetničke kompetencije objektivno? Znamo li s pouzdanosti da su nakon obrazovnog procesa učenici spremni za (poduzetničko) tržište rada?

U tom segmentu potrebno je (re)definirati model mjerenja odnosno vrjednovanja poduzetničke kompetencije koji mora biti baziran na ciljevima i ishodima učenja te metodama poučavanja.

U europskoj obrazovnoj praksi je opće poznat nedostatak objektivnog vrjednovanja poduzetničkih znanja (Gibb, 2002). Ali, ne samo nedostatak objektivne procjene znanja, već i nedostatak cijelog pedagoškog sustava za edukaciju poduzetništva!

Potreban je nužan odmak od primjene tradicionalnih metoda vrjednovanja u odnosu na evaluaciju poduzetničkih znanja, vještina i stavova. Ovaj rad će predložiti uvođenje taksonomija u ključne segmenta stjecanja i vrjednovanja poduzetničke kompetencije. Na taj način će vrjednovanje poduzetničkih znanja, vještina i stavova biti u odnosu na poduzetničke obrazovne ishode.

Prema taksonomskim ljestvicama će se kreirati i obrazovni ishodi i model vrjednovanja ishoda. Bit će to funkcionalan odmak od tradicionalnog pristupa učenju, poučavanju i vrjednovanju učeničkih znanja, vještina i stavova.

2. PODUZETNIŠTVO I PODUZETNIČKA KOMPETENCIJA

2.1. Definicija poduzetničke kompetencije

Poduzetničku kompetenciju se može, uzimajući u obzir ključne poduzetničke atribute i vještine, definirati kao „kombinaciju znanja, vještina, stavova i sposobnosti za stvaranje i otkrivanje prilika u okruženju i unošenje promjena te usmjeravanje ponašanja k uspješnom rješavanju zadatka stvaranja i upravljanja organizacijom kojoj je cilj iskorištavanje tih prilika i nošenje s većom razinom neizvjesnosti“ (Sedlan König, 2013, str. 59).

Jedan od načina svrstavanja elemenata poduzetničke kompetencije je u tri kategorije: kognitivnu, afektivnu i bihevioralnu. U kognitivne ubrajamo: sposobnost analiziranja i razumijevanja velikih količina informacija, sposobnost korištenja poduzetničkih zapisa, mapa i nacрта, sposobnost preuzimanja kalkuliranog rizika, kreativnost, inovativnost i vizija, efektivnost u uvjetima neizvjesnosti, percepcija prilika i rizika, poduzetnička budnost, intuicija i korištenje vještina obje polutke mozga i složenosti u okruženju punom izazova. U afektivne ubrajamo: samopouzdanje, interni locus kontrole, samostalnost, entuzijazam i upornost, marljivost i želja za uspjehom, nošenje s neuspjehom, sposobnost pozitivnog razmišljanja, pozitivan stav prema promjenama, sposobnost poticanja promjena i visoka tolerancija prema neizvjesnosti. U bihevioralnu ubrajamo: motiviranost postignućem, preuzimanje inicijative, spremnost na djelovanje, izgradnja i vođenje timova, sposobnost preuzimanja odgovornosti i vođenje, sposobnost uvjeravanja i pregovaranja, upravljanje konfliktima, asertivnost, sposobnost pronalaženja, upravljanja i kontrole resursa, sposobnost uspostavljanja i njegovanja kontakata. (Sedlan König, 2013, str. 59)

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje uvrstio je Poduzetnički kompetenciju kao međupredmetnu temu, za temeljne kompetencije za cjeloživotno obrazovanje naveo je sljedeće: komunikacija na materinskomu jeziku; komunikacija na stranim jezicima; matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji; digitalna kompetencija; učiti kako učiti; socijalna i građanska kompetencija; inicijativnost i poduzetnost; kulturna svijest i izražavanje.

Obrazovna politika RH je prihvatila kao jednu od temeljnih kompetencija, usko povezanu s poduzetničkom kompetencijom, inicijativnost i poduzetnost koje se odnosi na *sposobnost pojedinca da ideje pretvori u djelo, a uključuje stvaralaštvo, inovativnost i spremnost na preuzimanje rizika te sposobnost planiranja i vođenja projekata radi ostvarivanja ciljeva. Temelj je za vođenje svakodnevnoga, profesionalnoga i društvenoga života pojedinca. Također, čini osnovu za stjecanje specifičnih znanja, vještina i sposobnosti potrebnih za pokretanje društvenih i tržišnih djelatnosti.* (Fuchs i sur., 2011, str. 17.)

Osnovni cilj razvoja poduzetničke kompetencije učenika, kao međupredmetne teme, prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu je *razvoj osobina ličnosti te znanja, vještina, sposobnosti i stavova potrebnih za djelovanje pojedinca kao uspješne poduzetne osobe, a poduzetnička kompetencija uključuje razvoj učenika kao poduzetnih, kreativnih i samostalnih osoba spremnih na prihvaćanje promjena i preuzimanje rizika, kao pojedinaca s razvijenim socijalnim i komunikacijskim sposobnostima i temeljnim znanjima iz područja gospodarstva i vođenja poslova te područja obrta.* (Fuchs i sur., 2011, str. 45.)

Ciljevi te međupredmetne teme su sljedeći: biti osposobljeni za postavljanje, vrjednovanje i ostvarivanje osobnih ciljeva; biti poduzetni, inovativni i kreativni; učinkovito rješavati probleme; znati planirati svoj rad i ostvarivati planove; razviti inicijativnost, ustrajnost u aktivnostima, posebno u učenju; biti osposobljeni za prilagođavanje novim situacijama, idejama i tehnologijama; razviti stvaralački pristup prema izazovima i promjenama, stresovima i sukobima te natjecanju; razviti vještine vrjednovanja drugih i samovrednovanja te kritičkoga odnosa prema vlastitomu; uspjehu, odnosno neuspjehu; razviti samostalnost, samopouzdanje i osobni integritet; upoznati radni život i zanimanja u neposrednoj okolini i društvu; steći temeljna znanja u području gospodarstva i vođenja poslova; osvijestiti važnost i mogućnosti samozapošljavanja. (Fuchs i sur., 2011, str. 17)

U velikoj mjeri poduzetnička kompetencija usklađena je i sa aktualnom strategijom Europske unije „Europa 2020“. Kako bi se suočile s izazovima svjetske gospodarske krize, Europska unija i države članice donijele su 2010. strategiju održivog rasta za razdoblje do 2020. godine pod nazivom strategiju “Europa 2020” koja je posvećena kratkoročnim izazovima povezanim s krizom, ali i potrebi za strukturnim reformama pomoću mjera za poticanje rasta potrebnih da bi se europsko gospodarstvo pripremilo za budućnost. Utvrđeno je pet glavnih ciljeva za EU do kraja 2020. godine, a oni uključuju zapošljavanje, istraživanje i razvoj, klimatske promjene/energiju, obrazovanje, socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. (Politike Europske unije, 2010, str. 3)

U skladu s tom strategijom grupa stručnjaka (Campbell i sur., 2010, str. 4) definirala je u veljači 2010. godine u izvješću za Europsku uniju kompetencije kao „dokazane sposobnosti da se koriste znanja, vještine i osobne, društvene i/ili metodološke sposobnosti u radu, studiranju ili profesionalnom razvoju“.

2.2. Učenje poduzetništva

Poduzetništvo je postalo odgojno-obrazovno područje svih nacionalnih kurikulumata na predškolskoj i osnovnoškolskoj razini, tj. jedna od temeljnih kompetencija, prije svega zato što se određena znanja stječu u ranim razvojnim fazama djece, a određene sposobnosti i vještine koje poduzetništvo zahtijeva najefikasnije se razvijaju tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. (Strategija, 2010, str. 12)

U strategiji Vlade Republike Hrvatske, Strategija učenja za poduzetništvo 2010.- 2014. ističe se usmjerenost Republike Hrvatske na prihvaćanje poduzetništva kao društvene, nacionalne, gospodarske i odgojno-obrazovne vrijednosti. Vrijednosna usmjerenost pretpostavlja stvaranje mogućnosti za razvijanje poduzetničkih kompetencija od najniže do najviše razine obrazovanja, preko osposobljavanja i obrazovanja za poduzetništvo kroz formalno, neformalno i informalno obrazovanje i učenje te kroz poticanje poduzetništva kao gospodarskog zahtjeva. Vladina strategija usklađena je s dokumentima Europske Unije: Lisabonskom strategijom (2000.), Europskom poveljom o malom gospodarstvu (2003.), Zelenom knjigom o poduzetništvu u Europskoj Uniji (2003.) te Programom za poduzetničko obrazovanje u Europi donesenome u Oslu (2006.). (Strategija, 2010, str. 4)

Strategija učenja za poduzetništvo ravna se prema načelima: održivost razvoja, socijalna osjetljivost, kompetentnost, natjecateljski duh, odlučno djelovanje, znanstvena utemeljenost, jednakost odlučivanja za sve i europska dimenzija, a njeni ciljevi su sljedeći: senzi-

bilizirati javnost o poduzetništvu te razviti pozitivan stav prema cjeloživotnom učenju za poduzetništvo; uvesti učenje i osposobljavanje za poduzetništvo kao ključne kompetencije u sve oblike, vrste i razine formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja i učenja. (Strategija, 2010, str. 6)

Poduzetništvo je kao međupredmetnu temu moguće provesti kroz sve razine obrazovanja. U ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja moguće je organizirati aktivnosti na poduzetničkim načelima kroz metodičke igre koje se zasnivaju na osnovnim ekonomskim postulatima. Poduzetničko–ekonomsko opismenjavanje je dio školskog kurikulumu i dio je redovne školske aktivnosti i života u osnovnim školama. Programi su utemeljeni na principu usvajanja osnovnih ekonomskih postulata s kojima se učenici susreću u svakodnevnom životu. U srednjim ekonomskim školama, uz teorijsko–ekonomske predmete koji su dio redovnog kurikulumu, zbog nedovoljnog poticanja poduzetničke inicijative, prvi se od 1997. godine uvode se kao nastavni predmet „Poslovanje vježbovne tvrtke“ u sve četiri godine. U Strategiji je istaknuto da se u trogodišnjim srednjoškolskim obrazovnim programima javlja potreba za uvođenjem poduzetničkih sadržaja i posebnog predmeta. U gimnazijama i umjetničkim školama postoji samo predmet Politika i gospodarstvo, a predmet ne zadovoljava potrebe za razvijanjem poduzetničkih kompetencija. Pojedine visoke škole i fakulteti sve više uvode izborne predmete i module ekonomskog i poduzetničkog sadržaja svjesni potrebe za poduzetničkim sadržajima. (Strategija, 2010, str. 16-18)

Osjećaj uspješnosti u poduzetničkoj kompetenciji, koji prethodi poduzetničkim namjerama i ponašanju, važan je zato što utječe na intenzitet poduzetničkih namjera i vjerojatnost da će namjere rezultirati ponašanjem te tako direktno utječe na konkurentnost. (Sedlan König, 2013, str. 67)

2.3. Gospodarski rast i poduzetnička kompetencije

Poduzetnička kompetencija osim što potiče rast novih poduzeća, utječe na razvoj poduzetničkog načina razmišljanja i učinkovitije korištenje kreativnog potencijala i postojećih znanja i vještina. (Sedlan König, 2013, str. 58)

Podizanje opće razine poduzetničkih kompetencija jedno je među glavnim prioritetima gospodarstva i pretpostavka za uspješan rast i razvoj te je ona osnova za stjecanje specifičnih znanja i vještina potrebnih za pokretanje društvenih i tržišnih djelatnosti. (Strateški plan, 2012, str. 13)

Posebno je srednje strukovno obrazovanje u funkciji razvoja profesionalnih i poslovnih kompetencija koje služe zadovoljavaju potrebe modernog, konkurentnog i prilagodljivog tržišta rada te je ciljani i najvažniji dio cjelokupnog obrazovnog sustava svake razvijene europske zemlje i temelj za gospodarski razvoj. (Strateški plan, 2012, str. 14)

Kvalitetno strukovno obrazovanje ima za cilj povezati gospodarstvo i obrazovni sustav te ima ključnu ulogu u odgovoru na izazove ubrzanog uvođenja novih tehnologija, novih procesa, potrebe novih kompetencija, razvoja ljudskih potencijala, zapošljavanja i ostvarivanja socijalnih ciljeva. Poslodavcima veća interakcija gospodarstva i obrazovanja omogućava da lakše dolaze do sposobnih i kvalificiranih djelatnika. Pojedincima je ta interakcija također važna za stjecanje kompetencija važnih za daljnji profesionalni razvoj i novo

zapošljavanje, a društvu za učinkovitu iskoristivost ljudskih potencijala uz porast znanja i širenje inovativnosti. U uvjetima opće društvene i gospodarske globalizacije rast i razvoj poduzetništva potiče promocija i poticanje stvaranja poduzetničke kulture mladih, razvoj pozitivnog odnosa prema cjeloživotnom učenju u poduzetništvu i uvođenje učenja za poduzetništvo kao ključne kompetencije u sve oblike, vrste i razine formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja i učenja. (Strateški plan, 2012, str. 13-14)

3. OBRAZOVNI ISHODI

3.1. Cilj i ishodi učenja

Ciljevi učenja su precizni opisi očekivanih rezultata odnosno osposobljenosti i promjene u ponašanju koje se mogu opažati i mjeriti. (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010.)

U kontekstu poduzetništva, a u odnosu na definiciju poduzetništva u užem smislu (osnivanje i upravljanje poslovnim projektom; obrt, d.o.o. i sl.) obrazovni je cilj osposobiti učenike da prepoznaju poslovnu priliku, registriraju poslovni subjekt te dugoročno i održivo upravljaju tim projektom. Za takvu kompetenciju nužna su mnoga generička i specifična znanja: psihologije, sociologije, ekonomije, komunikacije i dr.

Ishodi učenja su tvrdnje o tome što se očekuje od učenika da zna, razumije, može napraviti, vrijednovati ... kao rezultat procesa učenja. (ECTS users Guide, 2009)

Ishode učenja možemo promatrati u odnosu na ostvarene psihičke promjene koje su rezultat organiziranog učenja. Manifestiraju se u novostečenim znanjima i sposobnostima, motoričkim vještinama, vrijednostima, stavovima i interesima.

... Stečene osposobljenosti klasificiraju se prema podjeli područja ličnosti. To su:

Kognitivni ishodi – znanje, sposobnosti

Psihomotorički ishodi – motoričke vještine

Ishodi u afektivnom području – vrijednosti, stavovi i procjenjivanje (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010)

Obzirom na definiciju poduzetničke kompetencije; da je to sustav poduzetničkih znanja, vještina i stavova, vidljivo je da obrazovne ishode u stjecanju poduzetničke kompetencije možemo podijeliti upravo na sastavnice kompetencije.

Obrazovni ishodi u kontekstu:

Znanja, spoznaje - predstavljaju poznavanje poduzetničke teorije; pojmova, procesa, aktivnosti i odnosa

Vještina – čine poduzetničke vještine nužne za upravljanje poslovnim projektom (planiranje, organiziranje, rukovođenje, motiviranje i dr.)

Stavova – su poduzetnički stavovi presudne za održivi razvoj (kreativnost, inovativnost i dr.)

U nekim visokim školama obrazovni ishodi se kreiraju pomoću poslovnog plana (Wheardon, Duval-Couetil, 2013).

3.2. Određivanje ishoda pomoću taksonomija

Taksonomija se definira kao normativno sređivanje i klasifikacija odgojnih i obrazovnih ciljeva. (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010.)

Također je jedna od prvih i najznačajnijih sistematizacija znanja i ishoda. (Forehand, 2012)

Jedan od najkorištenijih teoretskih okvira za planiranje, pripremu i vrednovanje osnovnoškolskog, srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja. (Nimac, 2012)

Taksonomije se koriste u definiranju obrazovnih ishoda pri stjecanju poduzetničke kompetencije koja se sastoji od: znanja, vještina i stavova.

Određeni predmet kojim se stječe poduzetnička kompetencija sadržava do osam obrazovnih ishoda podijeljenih prema: znanju (Bloomova taksonomija), vještinama (Bloom-Krathwolova taksonomija), stavovima (Simpson-Harrow taksonomija). Nastavnikova je sposobnost, sloboda i odgovornost spajanja ishoda obrazovanja s pojedinim taksonomijama. Obzirom da taksonomije obrazovnih ishoda sadrže od jednostavnih do složenih znanja/vještina, u njihovom određivanju nužno je voditi brigu o maksimiziranju rezultata učenja. Teži se realnim obrazovnim ishodima pomoću kojih učenici stječu aplikativna znanja i vještine. U poduzetničkoj sferi znače da su učenici po završetku obrazovnog procesa spremni prepoznati poduzetničku ideju te osnovati poduzetnički projekt kojim će održivo upravljati.

Svi obrazovni ishodi ne mogu imati isti značaj te je nužno njihovo ponderiranje što znači da će ukupna ocjena/vrijednost (izražena brojčano) biti ne aritmetička sredina već ponderirana sredina ocjena svakog od ishoda.

3.3. Metode učenja i obrazovni ishodi

Uska je veza između metoda učenja i poučavanja i razine usvojenosti pojedinih obrazovnih ishoda. Poduzetništvo je dinamična aktivnost na koju utječu mnogi ekonomski i neekonomski činitelji. Razvoj komunikacija, prometa, tržišta, znanja i drugih parametara utječu na brz i dinamičan razvoj poduzetništva. Obrazovanje za poduzetništvo i poduzetnička kompetencija sve više prožimaju sve oblike učenja i gospodarskih tijekova. Koje društvo brže implementira nova (poduzetnička) znanja u odgojno-obrazovni proces pa zatim i u gospodarstvo, bogatije je, razvojnije i održivije.

Osim nastavnih sadržaja i nastavne metode moraju biti sve aktivnije, suvremenije i zanimljivije. Posebno je važna projektna nastava koju Bognar-Matijević (2002.) definiraju kao vrsta nastave u kojoj učenici rade na određenim istraživačkim ili radnim projektima. Upravo takva, projektna nastava podržava dinamično stjecanje poduzetničkih znanja i vještina.

4. VRJEDNOVANJE PODUZETNIČKE KOMPETENCIJE

4.1. Subjektivnost u vrjednovanju/ocjenjivanju

Vrjednovanje znanja je podložno subjektivnosti onih koji ocjenjuju. Grgin (2001.) kaže da školskim ocjenama, kako ih nastavnici daju na tradicionalnim ispitima, nešto nije u redu, odnosno da ocjene nisu valjani pokazatelj znanja niti da omogućuju sigurnije predviđanje uspjeha učenika u društvenim poslovima za koja se školovanjem pripremaju.

Kuzmanović, Kavur, Perak (2010) pišu da ocjenjivanje, kao glavni postupak mjerenja znanja i napretka, u sebi sadrži čitav niz pitanja kao što su na primjer: što ocjenjivati, kako ocjenjivati, pitanje subjektivnosti i objektivnosti ocjenjivanja.

Pitanje subjektivnosti u vrjednovanju posebno je naglašeno u procjeni kompetencija koje po definiciji mogu biti višeznačne. Takav je slučaj i u vrjednovanju poduzetničke kompetencije koja nema opću definiciju. Obzirom da obrazovni sustav nije u potpunosti definirao sustav učenja za poduzetništvo u cijelosti, pri vrjednovanju poduzetničkih znanja, javljaju se mnoge subjektivnosti ocjenjivača.

Jedna od značajnih nedoumica je pitanje što uopće treba ocijeniti u poduzetničkoj kompetenciji. Je li to teorija poduzetništva, praktično iskustvo, poduzetnički stav ili karakteristika. Još je izazovnije pitanje kako vrjednovati/ocijeniti poduzetničku kompetenciju u cijelosti ili dio/dijelove kompetencije.

Zbog naprijed navedenih nedoumica, javljaju se različiti kriteriji procjene poduzetničke kompetencije i subjektivne su prirode.

Potrebno je objektivizirati sustav vrjednovanja poduzetničke kompetencije na način da se utvrde elementi vrjednovanja i posebno način vrjednovanja poduzetničke kompetencije.

4.2. Postupak vrjednovanja znanja/vještina/stavova

Pri kreiranju obrazovnih ishoda potrebno je konzultirati taksonomije obrazovnih ciljeva. Uska je povezanost obrazovnih ishoda i kriterija vrjednovanja istih.

Nentl, Zietlow (2008) pišu da je Bloomova taksonomija najkorišteniji teorijski okvir i za vrjednovanje obrazovnih programa.

Nastavnik će temeljem didaktičko-metodičkih znanja i korištenjem taksonomija odrediti razine znanja, vještine i stavove u odnosu na brojčane ocjene. Što učenik treba znati, koje vještine imati i razinu usvojenosti stavova za određenu ocjenu. U tom kontekstu, a povezano s obrazovnim ishodima će biti prije ocjenjivanja jasno koje razine znanja, vještina i stavova mora učenik steći za pojedinu brojčanu ocjenu odnosno određenu razinu znanja.

Postupak vrjednovanja počinje preciznom definicijom obrazovnog cilja određenog predmeta. Nakon toga se primjenom taksonomija određuju obrazovni ishodi u sve tri domene; afektivnoj, psihomotoričnoj i kognitivnoj. Svi obrazovni ishodi ne mogu imati isti značaj te je nužno njihovo ponderiranje što znači da će ukupna ocjena/vrijednost (izražena brojčano) biti ne aritmetička sredina već ponderirana sredina ocjena svakog od ishoda. Nastavnici temeljem ciljeva i ishoda učenja definiraju nastavne sadržaje i metode učenja i poučavanja, a sve s ciljem svrsishodnog stjecanja znanja. Provjera znanja je kontinuirani

proces, bazira se na taksonomijskim odrednicama i provjerava se razina usvojenog znanja, vještina i stavova za svaki ishod posebno. Ocjene pojedinih ishoda se ponderiraju i zaključuje se kao konačna ocjena ponderirana ocjena predmeta.

5. PRIMJER IZ PRAKSE

5.1. Očekivanja studenata o modelu vrjednovanja poduzetničke kompetencije

Kako bi se obrazovanju posvetila posebna pozornost i doprinijelo što boljoj kvaliteti studijskog programa potrebno je stalno napredovanje i istraživanje, odnosno usavršavanje. Cilj je poboljšati kvalitetu studija, nastavni program učiniti zanimljivijim te samim time povećati prolaznost i uspješnost kako pojedinca tako i grupe studenata. Svaki uspješan student odraz je kvalitete pohađanog studijskog programa i njegove stečene kompetencije koja mu je potrebna na tržištu rada. Ocjenjivanje se treba provoditi i od strane studenata kako bi se dobile vrijedne informacije o djelotvornosti nastavnog programa i njegovoj učinkovitosti. Zastarjele metode učenja pogotovo s aspekta poduzetničke kompetencije nisu zahtijevale određenu interakciju studenata kako bi se omogućio pristup za kvalitetnije učenje. Predavač kroz interakciju, objašnjenja, rekapitulaciju i dostupnost nakon predavanja motivira studenta te ga time potiče na obostranu komunikaciju, suradničko učenje ili ukazivanje problemske nastave.

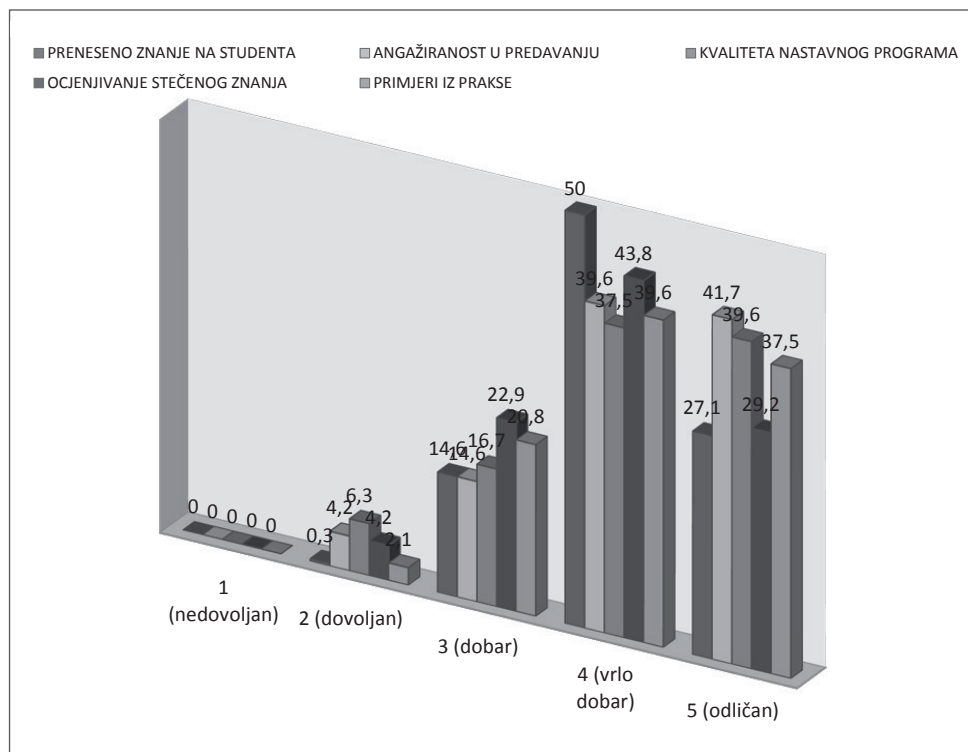
Istraživanje o ishodima učenja provedeno je tako da se Anketni upitnik o ocjenjivanju poduzetničke kompetencije u Visokoj školi Nikola Šubić Zrinski prosljedio u elektronskom obliku studentima koji trenutno pohađaju specijalistički studij. Ukupan broj prosljedjenih anketnih upitnika iznosi 63, a broj ispunjenih je 48 anketna upitnika. Istraživanje su provodili Zdravko Tkalec, Mario Šimunković i Ivana Rukavina tijekom mjeseca rujna 2015. godine.

Ovim načinom se želi pružiti uvid u ispunjenje očekivanja u razvoju poduzetničke kompetencije kod određenog studijskog programa, istražiti doprinos obrazovnog sustava, uvidjeti koji su mogući ishodi po završetku studija. Anketnim upitnikom prikupljeni su podatci o statusu studenta (redovan, izvanredan), dobi, stečenim znanjem po pitanju poduzetničke kompetencije na prethodnom obrazovanju, interesu za pokretanje vlastitog poduzeća, nastavku obrazovanja, zadovoljstvu studenta po pitanju kvalitete pohađanog programa, angažiranosti predavača, ocjenjivanju, učenju iz praktičkog dijela nastave i slično.

Iz dobivenih rezultata možemo uvidjeti kako prevladava dobna skupina od 26 do 35 godina starosti (39,6 %) te da su uglavnom izvanredni studenti (72,9 %) koji jesu ili su bili u radnom odnosu. Od 48 ispitanika njih 81,3 % smatra da su bitne metode učenja i ocjenjivanja u obrazovnom sustavu, a 62,5 % smatra da je jako važno imati praktični dio nastave. Po pitanju koliko ishod učenja utječe na znanje, vrijednost i vještine pojedinca dogodila se podvojenost ispitanika te ih 58,3 % smatra da ima utjecaja, a 41,7 % da nema utjecaja na ishod. Ispitanici su također ocjenom odličan (39,6 %) i vrlo dobar (37,5 %) ocijenili važnost poduzetničke kompetencije u ishodima učenja, dok ih 56,3 % smatra da na prethodnom obrazovanju nisu stekli dovoljno znanja i vještina po pitanju istog. Znanje stečeno na Visokoj školi Nikola Šubić Zrinski s aspekta poduzetničke kompetencije ocijenili su vrlo visokom ocjenom – vrlo dobar (45,8 %). Grafički prikaz daje dobar uvid u to koliko su studenti zado-

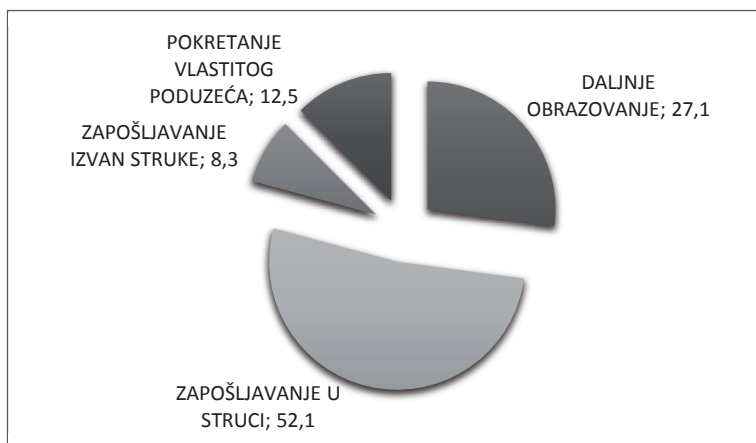
voljni kvalitetom nastavnog programa i ophođenja nastavnog osoblja prema studentima, a 81,3 % studenata smatra da su ispunjena njihova očekivanja prilikom upisivanja i pohađanja specijalističkog studija.

Slika 1. Ocjena stečene poduzetničke kompetencije na Visokoj školi NŽ

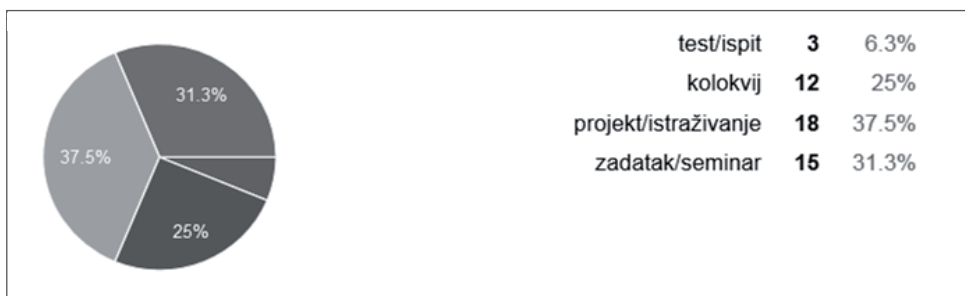

Izvor: Istraživanje autora

Studentima se najviše sviđa projekt/istraživanje kao model načina ocjenjivanja (37,5 %), a zatim zadatak/seminar (31,3 %), dok ispit/test samo 6,3 % ispitanika smatra zanimljivim.

Slika 2. Alternative po završetku studija na Visokoj školi NŠZ

Izvor: Istraživanje autora

Slika 3. Model ispitivanja/ocjenjivanja prilikom određivanja razine usvojenosti poduzetničkih znanja i vještine od strane nastavnika

Izvor: Istraživanje autora

5.2. Ocjenjivanje poduzetničke kompetencije u Visokoj školi Nikola Šubić Zrinski

Studentima je vrlo je važna povratna informacija o razini stečene poduzetničke kompetencije. Ocjena u kombinaciji s obrazovnim ishodima govori o razini studentove poduzetničke kompetentnosti a u konačnici i o njegovoj poduzetničkoj kompetitivnosti.

U Visokoj školi Nikola Šubić Zrinski (konkretno na kolegiju Integralno upravljanje poduzećem) elementi poduzetničke kompetencije se vrjednuju kontinuirano tijekom obrazovnog procesa. Vrjednovanje/ocjenjivanje je usmjereno na vrjednovanje pojedinih obrazovnih ishoda. Kako su obrazovni ishodi različite težine, konačna ocjena kolegija je ponderirana cjelina svih pojedinačnih ocjena obrazovnih ishoda. Korištenjem taksonomija utvrđen

je sustav ocjenjivanja da student i prije provjere znanja zna što mora znati za pojedinu ocjenu. Na taj način se izbjegava subjektivnost u ocjenjivanju te studenti samostalno odlučuju o načinu i kvaliteti usvojenosti znanja.

Kao i obrazovni ishodi tako se i način provjere znanja/vještina/stavova razlikuje od ishoda do ishoda. Moguće je jednim zadatkom provjeriti nekoliko ishoda, s nekoliko zadataka provjeriti jedan ishod. Nastavnik je osposobljen da aktivira svrsishodan „alat“ provjere određenih ishoda. Ispiti odnosno kolokviji u tradicionalnom obliku (na određeni datum) nisu više funkcionalni. U rokovima ispita se samo upisuje (ponderirana) ocjena do koje se došlo kontinuiranom provjerom znanja.

Na taj način je usklađeno učenje i poučavanje dinamičke kompetencije poduzetništva s dinamičkim načinom vrjednovanja razine usvojenih znanja.

6. ZAKLJUČAK

Vrjednovanje znanja je uz definiranje funkcionalnih obrazovnih ishoda od odlučujućeg značaja za stjecanje poduzetničke kompetencije. U novije doba ova kompetencija dobiva novu dimenziju. Na njoj se bazira društveni odnosno gospodarski razvoj zajednice. U tom je smislu bitno i učenje poduzetničke kompetencije. No, posebno je izazovno utvrditi način mjerenja razine usvojene, stečene i naučene poduzetničke kompetencije.

U ovom se radu prikazuje mogući model vrjednovanja poduzetničke kompetencije korištenjem odgovarajućih taksonomija. Prikazuje način objektivnijeg mjerenja znanja, vještina i stavova.

Sama je kompetencija vrlo dinamična te zahtijeva i razvojni način obrazovanja i vrjednovanja naučenih znanja.

Obzirom da se odgoj i obrazovanje za poduzetništvo postepeno uvodi na sve razine odgoja i obrazovanja, dokimološka teorija i praksa moraju osnažiti istraživanja u području razvoja metoda vrjednovanja poduzetničke kompetencije.

EVALUATION / ASSESSMENT OF ENTREPRENEURSHIP COMPETENCE USING TAXONOMIES

mr. sc. Zdravko Tkalec, University College of Economics, Entrepreneurship
and Management Nikola Subic Zrinski, Selska 119, Zagreb
Phone: +385 1 3695 706, e-mail: zdravko.tkalec@zrinski.org

Mario Šimunković, mag. oec., University College of Economics, Entrepreneurship
and Management Nikola Subic Zrinski, Selska 119, Zagreb
Phone: +385 1 3647 098, e-mail: mario.simunkovic@zrinski.org

Ivana Rukavina, bacc. oec., University College of Economics, Entrepreneurship
and Management Nikola Subic Zrinski, Selska 119, Zagreb
Phone: +385 915739228, e-mail: irukavina@net.hr

ABSTRACT

A vital part of the educational process is the objective evaluation of the adopted level of students' knowledge. This is particularly important in the evaluation of entrepreneurial competence. Entrepreneurial competence is a system of knowledge, skills and attitudes and thus further more challenging in the assessment of acquired competences of individual parts. Evaluation is closely correlated with the established educational outcomes, curricula and teaching methods. We could say that these parts make an educational unit that is the nucleus of the educational process. The common "denominator" of forming and defining educational outcomes and system evaluation / assessment form taxonomies; Bloom, Krathwohl, Simpson. In the process of evaluation is weighed the value of students' answers in ordinal or sequential scale that represents any school grades and thus directly measuring knowledge. How do we know what the student knows? How much does he know? Is he competent to perform in the labor market? To what extent is qualified for a suitable job? These are all questions that are essential objective and unambiguous answers. It is significant to determine whether the students have acquired entrepreneurial competence and to what extent. The purpose of the study is to review ways of evaluation of the acquired level of entrepreneurial competence is correlated with educational outcomes. The evaluation is a subject that is the least explored in the educational process. The work is to: (A) reduce the level of subjectivity of evaluators; (B) show the experience of the evaluation of cognitive, affective and psycho motor aspects of knowledge; (C) encourage educational policy to focus more strongly on developing the evaluation instruments, particularly in the evaluation of competence; (D) establish a stronger connection between learning outcomes, the evaluation on the basis of taxonomy; and (E) encourage the introduction of active learning methods / project work in education as a prerequisite for interesting subjects and the level of acquired knowledge.

Key words: *teaching and learning methods; entrepreneurial competence; education outcomes; taxonomy; evaluation of student achievement*

LITERATURA

1. Bognar, L. i Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Cindrić, M., Miljković, D. i Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb, Sveučilište u Zagrebu
3. ECTS User Guide (2009). http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_en.pdf
4. EU komisija (2004). *Referentni okvir ključnih kompetencija*. Zagreb
5. Forehand, M., (2012). *Bloom's Taxonomy (From Emerging Perspectives on Learning, Teaching and Technology)*. University of Georgia: Georgia
6. Fuchs, R. et al. (2010). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH
7. Gibb, A.A., (2002). *Creating conducive environments for learning and entrepreneurship Industry and Higher Education*. Durham: University of Durham,
8. Grgin, T. (2001). *Školsko ocjenjivanje znanja*. Jastrebarsko, Naklada Slap.
9. Kuzmanović-Buljubašić, V., Kavur, M., Perak, M., (2010). *Stavovi učitelja o ocjenjivanju*. Zagreb, (iz časopisa; Život i škola br. 24)
10. Kyriacou, C. (2001). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa
11. Matijević, M., Radovanović, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*, Zagreb, Školske novine
12. Nentl, N., Zietlow, R., (2008). *Using Bloom's Taxonomy to Teach Critical Thinking, Skills to Business Students* [online]. Dostupno na: <http://www.tandfonline.com/loi/wcul20>
13. *New Skills for New Jobs: Action Now - A report by the Expert Group on New Skills for New Jobs prepared for the European Commission* [online]. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/social/BlockServlet?docId=4508&langId=en>
14. Nimac, E., (2011). *Primjena Bloomove taksonomije znanja u nastavi* [online]. Dostupno na: www.azoo.hr/images/razno/E_Nimac.doc
15. Pastuović, N. (1999). *Edukologija*. Zagreb, Znamen
16. *Politike Europske unije: Europa 2020.: europska strategija rasta* [online]. Dostupno na: <http://bookshop.europa.eu/hr/europe-2020-pbNA0414862/?CatalogCategoryID=sciep2OwkgkAAE.xjhtLxJz>
17. Poljak, V. (1989). *Didaktika*, Zagreb, Školska knjiga
18. Sedlan König, Lj. (2013). *Poduzetnička kompetencija kao izvor konkurentnosti studenata na tržištu rada*. Objavljeno u: *Ekonomski Vjesnik / Econviews : Review of contemporary business, entrepreneurship and economic issues*, Vol.XXVI No.1 Srpanj 2013. [online] Dostupno na: <http://www.hrcak.srce.hr/file/159055>
19. *Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014.* (2010). Zagreb: Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva [online] Dostupno na: http://www.hzz.hr/UserDocImages/Strategija_ucenja_za_poduzetnistvo_2010-2014.pdf
20. *Strateški plan Ministarstva poduzetništva i obrta za razdoblje 2013. - 2015.* (2012). Zagreb: Ministarstvo poduzetništva i obrta [online]. Dostupno na: http://www.minpo.hr/UserDocImages/MPO%20STRATE%20C5%A0KI%20PLAN%202013%20DO%202015_%2004_%2005_%2012.pdf
21. Wheadon, D.J., Duval-Couetil, N., (2013). *Analyzing the Expected Learning Outcomes of Entrepreneurship Business Plan Development Activities Using Bloom's Taxonomy*. American Society for Engineering Education, West Lafayette